

SPRAVODAJCA

MESTSKÉHO MÚZEA V RAJCI

2023

RAJECKÁ SÚKENNÁ TOVÁREŇ V ROKU 1915
PRADIAREŇ – „VERBERAJ“, TKÁČSKE STROJE TZV. „SCHELLNERKY“

3x snímka: zbierka mestského múzea

ČRIEPKY
Z KRONIKY RAJCA
17. časť

Jozef Briššenský

ČO VIEME
O TZV. RAJECKEJ KNIHE?

NENÁPADNÝ HMYZ
RAJECKEJ DOLINY 7

SPRAVODAJCA MESTSKÉHO
MÚZEA: BIBLIOGRAFIA
2002 – 2022

ŽIVNOSŤ (Baťa v Rajci)

RAJECKÝ NÁREČOVÝ SLOVNÍK
16. výber: pomenovania ľudí
podľa výrobných činností a zamestnania

ČRIEPKY Z KRONIKY RAJCA

17. časť

Čitateľov **Spravodajcu Mestského múzea v Rajci** (SMM) opäť po roku pozývame zalistovať si v mestskej kronike a spoločne, už v 17. pokračovaní nášho seriálu, objaviť ďalšie čriepky, fakty a zaujímavosti, ktoré prinášajú nový – často nepoznaný – pohľad na dávnu i nedávnu minulosť mestečka a život jeho obyvateľov.

Viete napríklad, že...

... rajecký fojt a iní richtári vlastnili tzv. fojtovske zeme?

Poniektoré dodnes nesú pomenovanie podľa ich majiteľov v podobe „Fojtová“, t. j. dnešná Hvojtová alebo Vojtová. Rajecký richtár mal rôzne právomoci a okrem písomných potvrdení vydával občanom rôzne povolenia či poukazy, tzv. asignácie, napríklad na kúpu dreva z mestského lesa, materiálu z mestského skladu a iné. Predsedal mestskej rade, do roku 1755 býval i pokladníkom a opatroval mestskú pokladňu. Po revízii mestského hospodárenia v r. 1755 revízorom Revickým z lietavského panstva bolo popri iných učené i nasledujúce nariadenie: „...poneváč fojt k vykonávaní svej povinnosti fojtovskej, taktiež k vyberániu penízu a vedení počtov pre mnohé jeho práce a za-

RAJECKÉ PREDSTAVENSTVO PRED BUDOVOU RÍMSKOKATOLÍCKEJ ĽUDOVEJ ŠKOLY

(dnes – budova školy oproti kostolu) **NA PRELOME STOROČÍ**
Zľava: neznámy, člen obecného predstavenstva Karol Kálay, neznámy, richtár Ján Šujanský (richtárom bol v rokoch 1897-1903), neznámy, farár Karol Baroš (v Rajci pôsobil v rokoch 1899-1933) člen obecného predstavenstva Štefan Jančovič, doktor Alexander Pokorný, neznámy, kaplán Chilko, neznámy

neprázdení, že by všetko takovou povinnosťou vykonať mohol, není jest dostatečný, pri konci tohoto roku (1755) jedna osoba k tomu súca a spúsobná na preceptorstvo má byť vyvolená“. Fojtovi bolo uložené, aby prísne uvážil každý výdavok z mestskej kasy. Až po vykúpení mesta z urbára lietavského panstva (1. 9. 1846) bolo výslovne uvedené, že „dosiaľ (panstvom) užívané kandidovanie na úrad richtársky sa obci prepúšťa“.

... niekdajšie rezbárske družstvo nazývali Rajčania „akciová spoločnosť“ a družstevné podiely volali „akciami“?

Rezbárske družstvo malo dvojakých členov – zamestnancov a tzv. nezamestnancov. Medzi nezamestnancov patrili najmä predstavení obce, napr. podnotár Bánoci a lekár MUDr. A. Pokorný. Rezbári boli Slováci, len dvaja zamestnanci (známi ako Lajko a Šomodi) boli Maďari. Úradovalo sa po maďarsky. Zo slovenských rezbárov

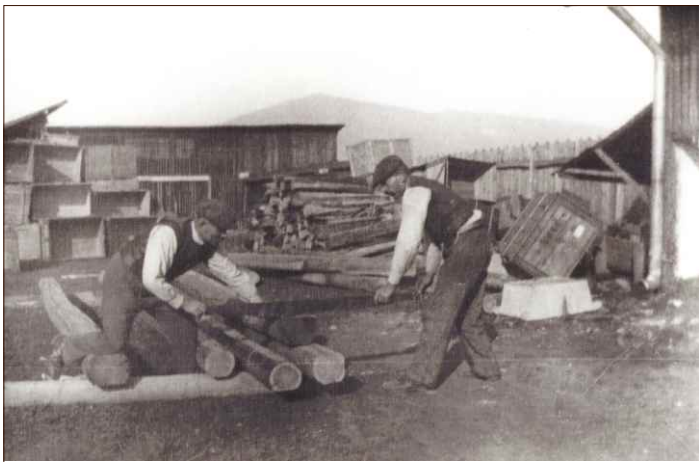

MAJSTER JOZEF BRIEŠŤENSKÝ (spodný rad tretí sprava) **SO SVOJIMI PRACOVNÍKMI** (bez bližšieho určenia): Ján Cinko, Nachtnäbel, Matúš Kašjak, Ján Cinko, Ján Pekara, Valient Huljak, Ondrej Židek, Smatana, Alfonz Zafka, Jozef Huljak a ďalší traja bez mena

vynikali najmä Hanzel Kostra, Zafka, Nachtnäbel a Ondrej Židek. V júli 1913, keď družstvo vyhorelo a jeho hlavný majster Jozef Brieštenský – remeselne vzdelaný rezbár, ktorý výrazne zapôsobil na budúci umelecký vývin rajeckého rezbárstva – narukoval, zamestnali sa viacerí pracovníci ako robotníci v miestnej súkennej továrni.

... drevo získané ťažbou bolo vzácnou komoditou a bol oň veľký záujem v minulom storočí už niekoľko rokov po skončení 1. svetovej vojny?

Dokazuje to i nasledujúci zápis z kroniky: „Píše sa

NA RAJECKEJ PÍLE (pravdepodobne polovica 20. storočia)

rok 1922. Je druhá polovica marca. Cez obec Rajec idú desiatky mužov poobliekaných v kožuchoch, ale vlnou navrchu. Idú pešo smerom na Fačkov a nesú si sekery, píly, capiny (tu: capín = drevorubačský nástroj na dvíhanie dreva, štipák; pozn. MS) a napchaté ruksaky. To sú chlapi z Rumunska, ľudia ich volajú Marmarošanmi. Dozvedáme sa, že idú do Rybnej rúbať buky a robiť siahovicu.“

Miestni ľudia sa vtedy museli zaiste takýmto aktivitám čudovať, no čoskoro sa dozvedeli aj príčinu tohto neobvyklého ruchu. Kronika v zázname pokračuje: „V mesiaci máji toho istého roku idú tým istým smerom svalnaté poľské koníky, zapriahnuté do malých kysuckých rebrináčikov, na ktorých je naložená krma pre koňa a muži poháňajú kone. Postupne zisťujeme, že sú to ľudia z Turzovky, idú do Rybnej za Rumunmi a budú budovať úzkokoľajnú dráhu pre 'banvágľe' (tu: banvágel = nákladný koľajový vozík; pozn. MS), na ktorých sa bude narobená siahovica z Rybnej zväzať až na priestranstvo zvané 'Pod úsypami', odkiaľ ju budú voziť furmani. Vyložené banvágľe zase vyťahovali Turzovčania za svojimi koňmi späť do Rybnej.“ Za premyslenou koordináciou zväžania a vývozu dreva stála „Drevospracujúca účastinárska spoločnosť so sídlom v Čadci“, ktorej vedením bol v tom čase v oblasti Rajeckej doliny poverený zodpovedný vedúci skladu dreva Max Weiner. Ten prísne dbal na dodržiavanie daných pokynov a umožňoval najatým pracovníkom a furmanom hoci úbohý, ale aspoň aký-taký zárobok (pre furmanov to bolo 24 vtedajších korún za 4 m³). Často to bola pre nich jediná možnosť, ako si nájsť prácu, aby mohli živiť svoje rodiny a kryť pravidelné výdavky.

... aj v Rajci bola zriadená špeciálna škola, ktorú miestni obyvatelia poznali pod názvom „osobitná škola“?

Pôvodne sídlila na dnešnej Sládkovičovej ulici a jej mimoriadne dôležitým a špecifickým poslaním bolo vychovávať deti s poškodením mozgu v rozličných vývinových fázach. Postihnutí sa prejavovali rozumovou zaostalosťou, nedostatkom myslenia, poruchami reči, pozornosti

a pamäti, často aj značnou stratou citových, vôľových a pohybových schopností. Do osobitnej školy sa zaraďovali deti podľa rozboru výsledkov pedagogického pozorovania, lekárskeho a pedagogicko-psychologického vyšetrenia, a tiež na základe rozboru sociálnych podmienok, ktoré preukázali, že pre nedostatky v rozumovom vývine nestačia plniť požiadavky základných deväťročných škôl. Zaradení žiaci si mohli pôsobením špeciálnych výchovných metód osvojiť učivo predpísané osobitnými učebnými osnovami a mohli dokonca skončiť 8. a 9. ročník tejto školy. V takomto prípade mohli následne odísť najčastejšie do niektorej *Osobitnej učňovskej internátnej školy*, kde mali možnosť vyučiť sa vybranej profesii, napr. zámočník, maliar, krajčír, kuchár, záhradník a pod. Nejednen z nich mal takto možnosť stať sa aj po skončení osobitnej školy kvalifikovaným pracovníkom a po vyučení sa mohol plnohodnotne zaradiť do spoločnosti. Neskôr bola osobitná škola premiestnená do priestorov ZŠ Lipová a napokon pod názvom *Špeciálna základná škola* našla svoje pôsobisko v Šuji, kde sa ako elokované pracovisko ŠZŠ a ŠMŠ stala jedinou školou svojho druhu v regióne Rajeckej doliny.

... projekty na prvý vodovod v Rajci vznikli už v roku 1930?

Zastupiteľský zbor obce Rajec však návrh obecnej rady zriadenia obecného vodovodu zamietol. V apríli 1942

OSOBITNÁ ŠKOLA V ŠUJI (v roku 1985)

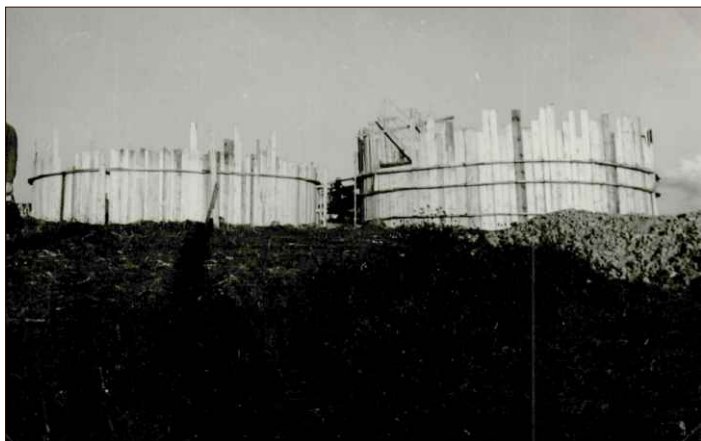
sa uskutočnila lokálna prehliadka prameňov, ktoré by mohli budúci vodovod plnohodnotne zásobovať. Takými to boli prameň pod Oselnou (označený číslom 1), prameň pod Uspanou skalou (číslo 2) a prameň pri horárni (číslo 3). Ich meranie zabezpečil Jozef Jančovič, lesný gazda bývalého Cenzuálneho spolujiteľstva v Rajci a 29. jún 1948 sa stal slávnostným dňom výkopu zachytenia prameňov. Štát poskytol na dielo 50 % podporu a zvyšok hradila obec. Avšak ešte v 50. rokoch prebiehali ďalšie rôzne nevyhnutné zabezpečovacie práce na sprevádzkovaní prepotrebného diela a jeho iniciátori sa stretávali s najrôznejšími administratívnymi, finančnými, stavebnými a organizačnými problémami. Dokonca aj obyvateľstvo, od ktorého pomoc bola podporovateľmi stavby veľmi očakávaná, neprejavilo adekvátny záujem o to, aby bol v Rajci čím skôr funkčný vodovod. Konečne až v roku 1959 pokročili práce natoľko, že sa mohli robiť prípojky do domov v meste a v roku 1960 bolo vydané nariadenie pre obyvateľov, aby si vodovod do konca marca 1960 zaviedli všetci, ktorí ho dosiaľ nemajú. V ďalších rokoch sa vodovod postupne rozširoval po jednotlivých uliciach a do ďalších domov. Celé vodovodné dielo, ktoré sa rodilo mimoriadne ťažko bolo symbolicky zavŕšené až v roku 1972 v rámci tzv. akcie „Z“, keď na konci novembra bola skolaudovaná 1. etapa výstavby vodovodu do miestnej časti Šuja.

Poznámka: Fakty z kroniky uvádzame tak, ako boli zaznamenané. V niektorých prípadoch zápisy upravujeme (najmä kvôli rozsahu), príp. doplníme našimi postrehmi a poznámkami (označ. pozn. MS).

*PaedDr. **Miloslav SMATANA**, Csc.,
absolvent Pedagogickej fakulty v Nitre,
pracuje v Jazykovednom ústave SAV v Bratislave
7x snímka: zbierka Mestského múzea v Rajci*

→
Dve fotografie vpravo: **ZACHYTENIE PRAMEŇOV
V PORUBSKEJ DOLINE PRE RAJECKÝ VODOVOD**

**VÝSTAVBA VODÁRNE PRE RAJECKÝ VODOVOD
NA VRŠKU BUKOVINY V ROKU 1956**

ČO VIEME O TZV. RAJECKEJ KNIHE?

1. Často sa v súvislosti so zachovanými historickými písomnosťami hovorí o nich, ako o vzácných zdrojoch poznania dedičstva minulosti a býva im pripisovaný dôležitý spoločensko-historický význam. Je preto opodstatnené, že ich vedeckému výskumu sa venuje patričná pozornosť, veď vďaka získaným výsledkom možno hodnotiť ich prínos k bádaniu dejín spoločnosti ako mimoriadne prínosný.

Historické dokumenty sú vskutku nezanedbateľný, ťažko nahraditeľný a vzácny prameň pre odborný výskum so širokým záberom a výsledkami využiteľnými vo viacerých vedných disciplínach a oblastiach, ktoré umožňujú priblížiť a poznať život v dobe dávno minulej. K takýmto písomnostiam patria rozličné staré administratívne súpisy a zoznamy, dávne kroniky miest a obcí, artikuly a účtovné knihy niekdajších cechov, právne knihy, rôzne almanachy, zápisnice súdnych sporov, historické listiny, súpisy remeselníkov a pod.

2. Viaceré indicie naznačujú, že významnou historickou písomnosťou bola pravdepodobne aj tzv. *Rajecká kniha*, ktorá sa však, žiaľ, do súčasnosti nezachovala, a ak áno, tak sa nachádza na neznámom mieste. Údajne obsahovala cenné zápisy prinášajúce celé spektrum informácií o sociálno-spoločenských, pracovných, kultúrnych a i. pomeroch nielen zo starého remeselne vyspelého Rajca, ale aj z územia celej Rajeckej doliny, najmä z obcí patriacich pod vtedajšie panstvo Lietava, s pravdepodobným presahom do susedných krajových oblastí.

2.1. Podľa zápisov v mestskej kronike (Kronika mesta Rajec; ďalej i KMR) vieme, že táto najstaršia, mimochodom, prinajmenšom miestnymi zainteresovanými odborníkmi veľmi hľadaná kniha, sa stratila v roku 1914. V kronike sa uvádza, že obsahovala zápisy vedené už od roku 1485 v staroslovenčine a boli nimi napr. cechové artikuly a účtovné knihy všetkých cechov, urbárske listiny zo 16. a 17. stor., rôzne inštrukcie a predpisy hradných pánov a pod. So súdobými úradníkmi sa vo vtedajších časoch úradovalo a komunikovalo okrem latinčiny hlavne po česky a slovensky, preto popri latinčine najviac písomných dokladov bolo staroslovenských (pravdepodobne písaných slovakizovanou češtinou), pomerne málo nemeckých a najmenej maďarských. Kronika presnejšie informuje, že túto „najstaršiu mestskú, takzvanú Rajeckú knihu, hľadáme od 1. svetovej vojny. Bola vedená od 15. storočia v jazyku slovenskom. Sú v nej zápisy od r. 1485, teda z čias Mateja kráľa (1458–1490) v jazyku národnom. Túto hľadanú, pre historikov vzácnu knihu, prevzal dňa 10. 6. 1914 trenčiansky stoličný archivár Pázmany, ktorý v tom

čase robil v *Trenčíne výstavu...*“ (zdroj: KMR).

3. Lepšiu predstavu o *Rajeckej knihe* nám azda pomôže vytvoriť do súčasnosti zachovaná *Žilinská kniha* a v nej zapísané texty, ktoré umožňujú spoznať okrem iného aj spôsob života slovenského etnika v oblasti rozličných majetkovo-právnych vzťahov v polovici 15. a začiatkom 16. storočia na území vtedajšej Žiliny a jej okolia. Ak pri úvahách o *Rajeckej knihe* a jej podobe prijmeme ponúkajúcu sa paralelu so *Žilinskou knihou* (presnejšie *Žilinskou právnou knihou*; ďalej i ŽPK), je dobré vedieť, že táto vzácna historická písomnosť sa nielenže zachovala, ale bola i primerane vedecky prebádaná, pričom interpretácie jej zápisov boli v prístupnej podobe prezentované v r. 2009 širokej verejnosti, bádateľom a laickým záujemcom dokonca formou reprezentatívneho akademického vydania.

3.1. Vo všeobecnosti je ŽPK významným historickým dokumentom rozvoja stredovekých slovenských miest a vzťahovania sa slovenského meštiactva v 15. storočí. Preklad knihy, ako i ostatné zápisy poskytujú bohatý jazykový materiál, z ktorého poznávame život v stredovekých slovenských mestách. Český filológ František Ryšánek, ktorý sa výskumom ŽPK zaoberal, v úvode svojho diela *Slovník k Žilinské knize* (1954) napísal: „*Kniha Žilinská byla vydána jako 5. svazek Pramenů Učené společnosti Šafaříkovy s mapkou širšího okolí města Žiliny, s. 8 fot. snímky a s rejstříkem, v Bratislavě r. 1934. Vydal ji Václav Chaloupecký s úvodem o 54 stranách... Kniha Žilinská je jedna z nejstarších zachovaných městských knih na Slovensku.*“ (Ryšánek, 1954, s. 5).

3.2. Zaujímavé je, že obe knihy – Žilinskú i Rajeckú – spája aj ich čiastočne spoločný osud. Z Ryšánkovo predslovu v Slovníku ku Žilinskej knihe sa totiž dozvedáme, že aj slovenský národovec, právnik, vlastivedný pracovník a archivár Alexander Lombardini pri svojich historických prácach a opisoch starej Žiliny a okolia použil rukopisné dielo Ludvíka Stárka (Sztarek) „*Historia civitatis Solna*“ (1865), pretože v tom čase bola Žilinská kniha nezvestná. Bola požičaná istému D. Beckovi, u ktorého zostala do jeho smrti. Neskôr sa spolu s Beckovou pozostalosťou, uloženou v zemskom archíve moravskom, dostala na Moravu do Brna. Pátranie po nej na Slovensku bolo neúspešné až do chvíle, keď český historik V. Chaloupecký s riaditeľom zemského archívu F. Hrubým zistili, že táto, na Slovensku dlhší čas hľadaná kniha je v Brne, takže sa následne mohla opäť stať majetkom archívu mesta Žiliny (porov. cit. d., s. 5).

3.3. Diela starších i súčasných bádateľov (V. Chaloupecký, F. Ryšánek, R. Marsina, R. Kuchar, J. Sopko a i.)

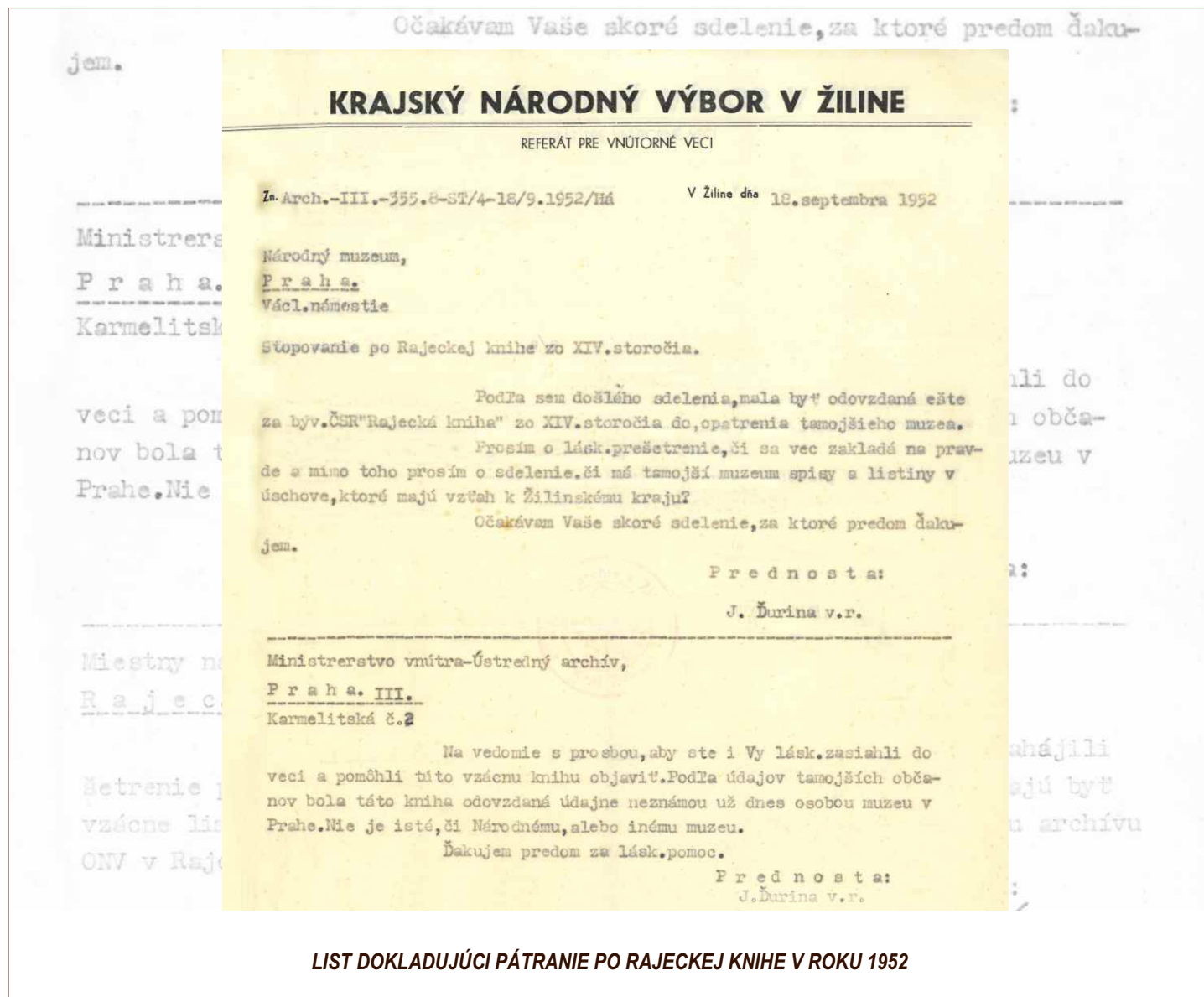
dostatočne podrobne a zreteľne ukázali význam ŽPK ako historickej stredovekej pamiatky pri výskume dejín slovenského jazyka, historickej gramatiky, slovnej zásoby, ale aj iných spoločenskovedných disciplín, pričom získané vedomosti o nej môžu byť napr. aj cenným materiálom pre historikov a odborníkov v oblasti dejín práva. Akademické vydanie oboch častí ŽPK z r. 2009 (set dvoch titulov: vlastná kniha + obrazová príloha), o ktoré sa zaslúžil najmä jazykovedec a bádateľ v oblasti historickej jazykovedy Rudolf Kuchar, sprístupnilo dokonca transliterovanú podobu tejto cennej historickej písomnej pamiatky.

3.4. Doterajšie výskumy a podrobné vedecké analýzy potvrdili, že ŽPK (predtým známa skôr ako *Žilinská kniha*) zaujíma významné a osobitné miesto medzi jazykovými písomnosťami z predpisovného obdobia slovenčiny.

Považuje sa za prvú najväčšiu súvislú jazykovú pamiatku pochádzajúcu zo slovenského prostredia. ŽPK prezentuje nielen vlastné zápisy (72 zápisov rozličných právnych úkonov žilinských mešťanov tvorí približne 50 strán textu), ale sú v nej i ďalšie časti, ktoré pomáhajú nielen odborní-

kom, ale i bežnému čitateľovi zorientovať sa v pomerne rôznorodých (niekedy nejednoznačných) interpretáciách tohto dokumentu. Je nepochybné, že ŽPK ako celok právom patrí medzi vyššie spomenuté významné historické dokumenty rozvoja stredovekých slovenských miest a postupného vzťahovania sa slovenského mešťanstva v 15. storočí. Pamiatka v sebe zahŕňa bohatý jazykový materiál, z ktorého sa dajú primerane rekonštruovať niektoré fakty zo života takýchto miest.

3.5. Spomenutý R. Kuchar skúmal základný slovný fond a jednotlivé vrstvy slovnej zásoby v ŽPK aj v súvislosti s dejinami slovenskej národnosti. Žilinu opisovaného obdobia vidí ako mesto so starým slovanským osídlením, a navyše, vníma vtedajšiu situáciu cez existenciu nárečí na severozápadnom a príľahlom strednom Slovensku. Podobný opis by sa nepochybne dal aplikovať i na charakteristiku starých písomných záznamov aj z približne 20 kilometrov vzdialeného Rajca, o ktorom je známe, že v minulosti ako remeselnícke mesto zaznamenalo nebývalý rozmach. Ak by sa *Rajecká kniha* zachovala mohli by o nej platiť analo-

gické tvrdenia vyslovené R. Kucharom.

3.6. Kuchar tiež konštatoval, že dávno pred vznikom ŽPK jestvovala na území Slovenska ústna forma kultúrnej slovenčiny a utvorila sa forma nadnárečového jazykového útvaru západoslovenského typu, pričom z uceleného systému jazykových prvkov kultúrneho jazyka slovenského etnika fungujúceho v ústnej forme bola ich prevažná časť súčasťou utvoreného písaného západoslovenského nadnárečového kultúrneho jazyka, akú možno evidentne pozorovať práve v analyzovanej právnej knihe (porov. Kuchar, 2009, s. 161). Za neoddeliteľnú zložku jazykových komponentov knihy bádateľ pokladá predovšetkým právnym terminológiu. Tá obohacuje slovnú zásobu ústneho kultúrneho slovenského jazyka o termíny zo samosprávnej a právnej oblasti prinesené na Slovensko počas 13. storočia v priebehu nemeckej kolonizácie, ktoré bývajú často dotvárané slovotvornými postupmi. Popri terminologickej zložke je tu zastúpená aj domáca neutrálna zásoba a dešifrovateľný gramatický systém popretkávaný českou lexikou synsématického charakteru. Kuchar si všíma a nachádza viaceré tvaroslovné prvky (napr. fungovanie prípony *-em/-om* pri substantívach muž. a žen. rodu v datíve a inštrumentáli sg. aj pl.; príponu *-ov*, príp. *-of*, *-uof* a *-ú* muž. substantív v gen. pl. a pod.) aj v nárečiach skúmanej oblasti, pričom uvádzané tvary súčasne doložené v nárečiach dovoľujú, podľa autora, hodnotiť ich rovnomenné podoby v ŽPK ako domáce. Uvedené jazykové fakty zo ŽPK predstavené na pozadí jazykových javov dnešnej západoslovenskej nárečovej oblasti, umožňujú teda interpretovať väčšinu jazykových prvkov tejto pamiatky nie iba ako čisto české (porov. Kuchar, 1984, s. 167 – 168; tiež s. 189 a 203). Aj uvedené konštatácie pripúšťajú úvahu a naznačujú predpoklad, že jazyk stratenej *Rajeckej knihy* mohol byť veľmi podobný jazyku analyzovanej ŽPK.

4. Z pozostalosti významného Rajčana prírodovedca, polyhistora, pedagóga a čestného obyvateľa mesta Rajec Alexandra Matušíka (1920 – 1986; bližšie informácie o tejto osobnosti porov. v Spravodajcovi Mestského múzea, 2004, s. 11 – 12), ktorý sa o osud *Rajeckej knihy* intenzívne zaujímal, pochádzajú zaujímavé poznámky, ktoré v podstate potvrdzujú vyššie uvedené záznamy rajeckej mestskej kroniky: napr. že bola vedená od r. 1485, mala zápisy v staroslovenčine, od 1. svetovej vojny jej niet a že sa stratila okolo r. 1914, keď údajne túto, nielen pre historikov, vzácnu knihu prevzal trenčiansky stoličný archívár Pázmany na výstavu do Trenčína. Jej strata, podľa Matušíka, zapríčinila, že ani v špeciálnej literatúre nie je spomínaná ako napr. *Žilinská kniha*, ktorá sa zachovala do súčasnosti.

4.1. Pozoruhodná rozhladenosť a Matušíkova angažovanosť v záležitostiach mesta Rajec ho viedla celkom prirodzene k pátraniu po stopách stratenej cennej pamiatky. A. Matušík v svojich zápisoch doslova uvádza, že „*to bola obecná kniha mestečka Rajca, ktorá podľa Chaloupeckého 'Slovenských letopisov' z r. 1881 bola vedená*

staroslovensky od r. 1486. Dr. Milan Pišút preberá tento údaj a datuje ju do r. 1485. Je však pravdepodobne oveľa staršia, lebo sa zachoval v archíve v Bytči výpis z roku 1406“ (Zdroj: kópia rukopisu A. Matušíka). Aj v ďalších poznámkach Matušík potvrdzuje a podčiarkuje, že územie Rajca a okolia od počiatku historickej doby obývalo prevažne slovenské obyvateľstvo, preto sa v písomnostiach okrem úradnej latinčiny uplatňovala najmä reč staroslovenská a bibličtina. Tiež cechové artikuly a cechové účtovné knihy boli písané staroslovensky, urbárske listiny, inštrukcie, rôzne svedectvá a výpovede, boli písané v slovakizovanej češtine, pričom okrem čisto slovenských výrazov sa v rôznej miere prejavil aj rajecký dialekt. Zaujímavá je Matušíkova poznámka, v ktorej uvádza, že v r. 1955 začal Mestský národný výbor v Rajci po tejto vzácnej historickej pamiatke pátrať, avšak celý materiál o pátraní a získaných dostupných zisteniach si zapožičal istý (bližšie neurčený) odborný asistent z Pedagogickej fakulty v Trnave, no tieto dokumenty viac nevrátil (Zdroj: kópia rukopisu A. Matušíka).

5. Ako sme ukázali, pátranie po *Rajeckej knihe* neprinieslo v minulosti požadovaný úspech a, bohužiaľ, aj v súčasnosti sa s vysokou pravdepodobnosťou bude musieť hľadanie vzácneho artefaktu ukončiť bez patričného výsledku. Je skutočne škoda, že sa nenaskytla žiadna príležitosť jedinečný rajecký historický dokument prebádať a následne priniesť súčasníkom nielen cenné informácie o starobyľom Rajci, ale aj nepochybne zaujímavé informácie o ich rajeckých predkoch.

*PaedDr. Miloslav SMATANA, Csc.,
absolvent Pedagogickej fakulty v Nitre,
pracuje v Jazykovednom ústave SAV v Bratislave*

Snímka: archív Mesta Rajec

Literatúra a zdroje:

- CHALOUPECKÝ, Václav: Kniha žilinská. Bratislava: Nákladem učenej spoločnosti Šafaříkovy. 1934. 239 s.
- KUCHAR, Rudolf: Žilinská právna kniha. (set dvoch titulov: Preklad magdeburského práva. Zápisy právnych úkonov žilinských mešťanov + Obrazová dokumentácia. Bratislava: VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 2009. 208 s.
- MARSINA, Richard: Výsady pre žilinských Slovákov z roku 1381. In: Národnostný vývoj miest na Slovensku do roku 1918. Zost. R. Marcina. Martin: Osveta 1984, s. 13 – 40.
- MESTSKÁ KRONIKA (Kronika mesta Rajec). Rukopis z pozostalosti Alexandra Matušíka.
- RYŠÁNEK, František: Slovník k Žilinské knize. Bratislava: Vydavateľstvo SAV 1954. 800 s.
- SOPKO, Július: Pisári a vznik Žilinskej knihy. In: Národnostný vývoj miest na Slovensku do roku 1918. K 600. výročiu vydania výsad pre žilinských Slovákov. Red.: R. Marsina. Martin: Osveta 1984, s. 47 – 71.

NENÁPADNÝ HMYZ RAJECKEJ DOLINY 7

Príspevok sa zaoberá prieskumom entomofauny (z radu chrobákov Coleoptera) na vybratých bližšie špecifikovaných lokalitách Rajeckej doliny, ako aj hodnotenie zaujímavých nálezov.

The contribution deals with the survey of entomofauna (Coleoptera) in selected localities of the Rajeca valley, as well as the evaluation of the findings.

Mapovanie výskytu hmyzu prebiehalo v rámci entomofaunistického prieskumu Rajecké doliny vykonávaného na základe Rozhodnutia OU-ZA-OSZP1-2014/0355/Gs, vydaného Okresným úradom v Žiline, odborom starostlivosti o životné prostredie. Podľa tohto rozhodnutia bolo možné prizvať aj odborníkov na terénny prieskum a spracovanie výsledkov.

Niekoľko poznatkov z prieskumu bolo zverejnených prostredníctvom odborných článkov (BLAŽEK et JÁSZAY 2014, BLAŽEK et KRÁTKÝ 2015), prostredníctvom Náučného chodníka „Okolím Rajeckého hradu“ – informačná tabuľa číslo 7 s názvom: Hmyz okolo Rajca. Skúsenosti a poznatky boli sprostredkované formou prednášok pre verejnosť, prijateľnou formou aj pre Základnú školu na Lipovej ulici, niekoľkokrát dokonca aj pre Materskú školu na Mudrochovej ulici.

Príspevok je pokračovaním série (BLAŽEK 2012, 2013, 2014, 2016, 2017, 2020) a zahŕňa výsledky doposiaľ neurčených druhov z prieskumu. Všetky dokladové exempláre sú uložené v zbierke autora alebo determinátorov.

Cerambycidae

Phymatodes testaceus (Linnaeus, 1758). Rajec, 49.0858 N, 18.6322 E, 1.7.2020.

Acanthocinus griseus (Fabricius, 1793). Rajecká Lesná, 49.0432 N, 18.6387 E, 22.7.2020.

Cryptophagidae

Atomaria nigriventris Stephens, 1830. Kamenná Poruba, 13.8.2012 - det. MANTIČ M.

Coccinellidae

Anatis ocellata (Linnaeus, 1758). Rajec, 49.0858 N,

18.6322 E, 5.9.2014.

Calvia quatuordecimguttata (Linnaeus, 1758). Fačkov, 48.9751 N, 18.5951 E, 20.5.2020

Coccinula quatuordecimpustulata (Linnaeus, 1758).

Rajecká Lesná, 49.0378 N, 18.6350 E, 11.8.2021.

Harmonia axyridis (Pallas, 1773). Rajec, 49.0858 N, 18.6322 E, 9.7.2020.

Hippodamia variegata (Goeze, 1777). Rajec, 49.0858 N, 18.6322 E, 7.7.2021.

Oenopia conglobata (Linnaeus, 1758). Rajec, 49.0858 N, 18.6322 E, 10.9.2022.

Psyllobora vigintiduopunctata (Linnaeus, 1758). Rajecká Lesná, 49.0449 N, 18.5967 E, 6.6.2020.

Tytthaspis sedecimpunctata (Linnaeus, 1761). Rajecká Lesná, 49.0378 N, 18.6350 E, 11.8.2021.

Curculionidae

Hypera nigrirostris (Fabricius, 1775). Rajec – Košiare, 14.1.2022, det. GABRIŠ R.

Liophloeus lentus Germar, 1824. Fačkov 12.6.1997.

Otiorhynchus fagi Gyllenhal, 1834. Fačkov 12.6.1997.

Phyllobius arborator (Herbst, 1797). Fačkov 12.6.1997.

Phyllobius argentatus (Linnaeus, 1758). Fačkov 12.6.1997.

Phyllobius glaucus (Scopoli, 1763). Fačkov 12.6.1997.

Phyllobius maculicornis Germar, 1824. Rajec, 49.0858 N, 18.6322 E, 15.6.2019, det. BOŽA P.

Polydrusus mollis (Ström, 1768). Fačkov 12.6.1997.

Gyrinidae

Gyrinus substriatus Stephens, 1828. Rajec – Košiare, 49.0752 N, 18.6041 E, 14.1.2022.

Zaujímavé je, že tento vírnik bol značne aktívny pri teplote vzduchu +8 °C a teplote vody v Čierňanke 1.5 °C a 6.5 °C v prítoku.

Chrysomelidae

Crepidodera aurata (Marsham, 1802). Rajec, 49.0752 N, 18.6041 E, 14.1.2022. det. ZÚBER M.

Prasocuris marginella (Linnaeus, 1758). Rajec, 49.0752 N, 18.6041 E, 14.1.2022, det. ZÚBER M.

Staphylinidae

Ischnosoma longicorne (Mäklin, 1847). Rybná, 29.4.2012, det. SCHÜLKE M. 2022.

Ischnosoma splendidum (Gravenhorst, 1806). Rajec – Vojtová, 6.10.2011, det. SCHÜLKE M. 2022.

Diptera - Stratiomyidae

Chloromyia formosa (Scopoli, 1763). Rajec, 49.0858 N, 18.6322 E, 2.7.2021, DVOŘÁK L.

Kovovo sfarbená mucha zatiaľ nie je na Slovensku

úplne bežným druhom. Bližšie informácie o druhu:
https://fauna-eu.org/cdm_dataportal/taxon/d7fb490b-d347-4414-b455-7c5c5175ad75

Hemiptera - Coreidae

Leptoglossus occidentalis Heidemann, 1910. Rajec, 49.0858 N, 18.6322 E, 10.10.2020, BOUKAL M. Bzdocha je invázny druh, ktorý bol do Európy a Ázie zavlečený zo svojej pôvodnej domoviny v Severnej Amerike. Druh saje semená na boroviciach (Pinaceae).

Mapovanie obrúbnice americkej na Slovensku:

<https://www.muni.cz/en/research/publications/1376354>

PodĎakovanie

Za určenie väčšiny druhov ďakujem známym aj nemenovaným odborníkom z portálu <http://www.entoforum.cz/>, ktorí sa podujali na určenie druhov podľa fotografií. Osobitne ďakujem BC. JAROSLAVOVI VĚTROVCOVI z Hradca Králové za určenie druhov čeľade Coccinellidae a JIŘÍMU KRÁTKÉMU z Hradca Králové za určenie starších zberov druhov z čeľade Curculionidae.

Literatúra

BLAŽEK R. (2012, 2013, 2014, 2016, 2017, 2020):

Nenápadný hmyz Rajeckej doliny (časť 1 až 6). *Spravo-dajca Mestského múzea v Rajci*.

BLAŽEK, R. et JÁSZAY, T. (2014): Nálezy drobných *Pseudopsis sulcata* Newman, 1834 a *Tachinus sibiricus* Sharp, 1888 (Coleoptera, Staphylinidae: Pseudopsinae, Tachyporinae) na Slovensku. *Folia faunistica Slovaca*, 19 (1): 71-74.

BLAŽEK, R. et KRÁTKÝ, J. (2015): Nové nálezy nosatce *Thamiocolus kraatzi* (Coleoptera: Curculionidae: Ceutorhynchinae) na Slovensku. *Folia faunistica Slovaca*, 20 (1) : 9-12.

HEMALA, V. (2017): Mapovanie obrúbnice americkej, *Leptoglossus occidentalis* (Hemiptera: Heteroptera: Coreidae) na Slovensku. In. *Roubalove dni 2017. Zborník abstraktov z vedeckej konferencie*. Banská Bystrica, 24. marca 2017. ISBN 978-80-89882-02-1.

Ing. Radomír **BLAŽEK** z Rajca, vyštudoval Fakultu technologickú VUT Gottwaldov – ČR, amatérsky entomológ, člen Slovenskej entomologickej spoločnosti pri SAV Bratislava. Kontakt: radom.blazek@gmail.com

CHLOROMYIA FORMOSA – SAMČEK A SAMIČKA

Ilustračné snímky / File: internet – Hectonichus

Obrázok vľavo: Hectonichus © 2021. Toto dielo je licencované pod licenciou CC BY-SA 4.0/ File Left: Hectonichus © 2021. This work is licensed under a CC BY-SA 4.0 license; Obrázok vpravo: Hectonichus © 2017. Toto dielo je licencované pod licenciou CC BY-SA 4.0 / File Right: Hectonichus © 2017. This work is licensed under a CC BY-SA 4.0 license; Licencia / Acceptance: <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>

RAJECKÝ NÁREČOVÝ SLOVNÍK

16. výber: pomenovania ľudí podľa výrobnjej činnosti a zamestnania v rajeckom nárečí

Príspevok vznikol v rámci riešenia projektu VEGA
2/0114/22 Slovník slovenských nárečí.

Poznámka: Pôvodní obyvatelia Rajca a blízkeho okolia zaiste ešte i v súčasnosti poznajú nezvyčajné nárečové slová, ktoré by mohli pripravovaný slovník rajeckého nárečia obohatiť. Ak sa medzi čitateľmi nájdu takí, ktorí by mali záujem do slovníka prispieť, prosím, aby sa ozvali písomne či osobne autorovi tohto článku (adresa je v redakcii časopisu). Zdôrazňujeme, že nejde o zámerne pripravovanú výskumnú akciu; je to skôr nepriama výzva záujemcom o nárečie, so zámerom zhromaždiť, prezentovať, a tak uchovať pre súčasné i budúce generácie čo najviac z toho, čo ľud Rajeckej doliny sprevádzalo možno stovky rokov: svojský a nenapodobiteľný, originálny jazykový prejav. **Všetkým, ktorí doteraz prispeli a pomohli slovník obohatiť, srdečne ďakujeme.**

Aktuálna časť nášho výberu prezentuje nárečové slová tematicky súvisiace s názvami zamestnaní a ľudských činností vo všeobecnom zmysle. Ide prevažne o pomenovania remeselníkov reprezentujúcich príslušné remeslo alebo pracovnú činnosť. Je všeobecne známe, že Rajec ako mesto remesiel bolo bohaté na jednotlivé remeslá a ich nositeľov – neraz vychýrených majstrov – čo dokazuje nielen pohľad do kroniky mestečka, ale aj do súpisov remesiel a remeselníkov v práci F. Kalesného *Ľud Rajeckej doliny* (porov. napr. In: RAJECKÁ dolina, 2018).

RAJECKÍ OBUVNÍCI V ROKU 1930

Podľa uvedených súpisov (z r. 1774 a 1814) to boli majstri remeselníci organizovaní poväčšine v cechoch, napríklad valchári, mäsiari, garbiari (uvádzaní niekde aj ako grznári, blanári, kušnieri, kožuchári či kožušníci), ševci, čižmári, tesári, zámočníci, krajčíri, súkenníci (aj tzv. svetlosúkenníci), tkáči, a tiež klobučári a širáčnici, farbiari, hrnčiari, medovníkari, pivovarníci, rezbári, košíkari, šindliari (porov. aj Kalesný, 2018, s. 39, a tiež zápisy v rajeckej kronike o rajeckých remeslách).

Postupne však remeslá a tradičné remeselné činnosti ustupovali, napríklad v čase spomenutého súpisu z r. 1774 bolo v mestečku okolo 115 kožušníkov (garbiarov, koželuhov), no počas 1. svetovej vojny boli v Rajci už iba piati. Za zmienku stojí i informácia, že v 80. rokoch minulého storočia žil v čase nášho nárečového výskumu posledný rajecký debnár. Ústup pôvodných remesiel a s nimi súvisiacich opisovaných pomenovaní sa, prirodzene, prejavil aj v kvantitatívne menšom zastúpení takejto lexiky v živej reči (nárečí) obyvateľov mesta – pôvodnú staršiu vrstvu začínala prekrývať novšia slovná zásoba súvisiaca s postupnou modernizáciou výroby a meniacimi sa spoločenskými pomermi.

Niektoré zo slov uvedených v aktuálnom výbere môžu mať i viacero významov, napr. *farár*, *husár*, *kuchárka*, *koškár* a i., pričom významy, ktoré nesúvisia s opisovanou témou, pri tematicky zameraných slovách poväčšine nezaraďujeme (napr. pri slove *kuchárka* uvádzame iba význam „odborníčka na varenie a prípravu jedál“, druhý význam „ozdobne vyšité plátno v kuchyni nad sporákom“ neuvádzame).

Za dokladmi heslových nárečových slov sú uvedené skratky obcí Rajeckej doliny, z ktorých príslušné exemplifikácie pochádzajú. Celý zoznam skratiek obcí spolu s ďalšími použitými skratkami a značkami je uvedený vo viacerých častiach našich príspevkov (porov. napr. v Spravodajca MM, 2017, s. 15).

Predložený výber slov dopĺňajú v závere príspevku krátke ukážky zápisu nárečového rozprávania z oblasti Rajca.

apatékár *m.* lekárnik: *Ftedi tu bol ten noví apatékár, už ňeviem ako sa volal* (Rj)

áreštant *m.* kto si odpýkal trest vo väzení: *Čilká mu šecia vracia do áreštantvo* (Či)

baraňičkár *m.* iron. garbiar: *Veru, boľi tu aj šeljaki baraňičkari* (Rj)

bednár *m.* remeselník, ktorý vyrába predmety z dreva, napr. sudy, kade a pod.: *Moj tatko bol bednár, robel putňe, džberíki, hrotki, také dbenki, čo sa múcelo mlieko* (Rj) * **tvrdí bednár**, **makí bednár** (Rj) – ktorý robí sudy (pracuje s tvrdým, napr. dubovým drevom), resp. vyrába výrobky z mäkkého dreva (putne, šafle a i.): *Ti čo robeli ti sudi, boli tiež bednári. To je sudoví bednár. Alebo ináč to volali tvrdí bednári a makí. Mi zme boli makí, zme z makého robeli... A dub je tvrdí. A tu sa to zato ňeujalo, lebo tu ňerostú dubi. A tu aňi ňeboli títo tvrdí* (Rj)

božeňík *m.* zastar. člen obecného výboru, neskôr obecný al. cirkevný sluha; mestský úradník

bubeňík *m.* (aj: **hlásnik**) obyč. obecný sluha, ktorý vyhlasoval mestské nariadenia a pútal pozornosť na hlásenia bubnovaním: *To si jako dzecko ešte pamatám jako chodzeľi tí bubeňici a trepaľi do bubna, ždi zme očúvali, čo hlásajú* (Rj)

cenzuálista *m.* člen cenzuálneho spoločenstva: *Bol aj cenzuálni víbor, ten mal na starosci šetki hori a tam boli len takí lepšii gazdovia, to boli cenzuálisci* (Rj)

čizmár *m.* remeselník, ktorý šije čizmy: *A čo tu bolo čizmári!* (Rj)

farár *m.* kňaz, ktorý vedie farnosť (aj kňaz všeobecne):

Potom sem daľi zaseg nového farára (Rj); *Sa ekstra varelo pre služobníctvo, pre farára ekstra* (Rj)

fešter *m.* úradník lesnej správy, lesník: *Nále potom uš, kec chcel drevo, musel mu dac povoleňie fešter* (Rj)

furman *m.* kto cudziemu za peniaze vozí, povozník: *Každí furman bi sa bol ftedi uživel* (Rj)

garbiar i **garbár** *m.* remeselník spracúvajúci kožu: *Tu v Rajci bolo hodne garbári* (Rj)

gazdziná *ž.* žena vedúca vlastnú al. cudziu domácnosť: *Prišla domóch, farár to žaloval gazdzinėj, také dve facki dostala, a hlavu héj ešte o múr otúkla* (Rj); *To bolo najdoležitejšie, lebo to (šporák) potrebovala gazdziná každí dzeň* (Rj) **gazdzinká** *ž.* zdrob. expr.: *Ona bola také gazdinká, šetko vedzela* (Rj)

grošnička *ž.* chudobná, nemajetná žena: *Bolí grošnički, to bolo dvanás chudobnih žien, keré celí rog robeli farárovi zadarmo* (Rj)

hajcer *m.* kurič: *Von bol potom hajcerom v Žilňe, v jakejsi fabrike* (Zb)

hajtman *m.* strážnik, mestský zamestnanec: *Dzesadz ľudzi zvolal hajtman, zakričal pre tím dňom: „Zajtra na vartu!“* (Rj)

hájnik *m.* človek poverený hájením lesa al. poľa: *Ja ci poviem, že hájnik taje chodzel každí dzeň* (Rj) * **polní hájnik** (Či) – strážca chotárneho poľa

handrár i **handráľ** *m.* podomový predavač textilnej galantérie, ktorý skupoval aj starý textil: *Handrár tu ból toj ňedávno* (Šu); *Ňera_zme veru handráľa aj prespalí na seňe* (Či)

handrbul'ec *m.* expr. obchodník z Nitrianskeho (bývalého Nemeckého) Pravna, obyvateľ tohto mestečka: *Hen spoza vrchu, to boli handrbul'ci, tag ih volali* (Fa)

hauzír *m.* kto vykonáva podomový obchod: *hauzír* (Či)

hlásnik *m.* (aj zastar.: **bubeňík**) obyč. obecný sluha, ktorý vyhlasoval mestské nariadenia a pútal pozornosť na

JARMEČŇÍK
Rajecký jarmok 5.9.1932

hlásenia bubnovaním: *Prveg bol bubeňig, ale aj hlásnik kerisi vraveli* (Rj)

hodzinár *m.* opravár hodín a hodinek: *Starí tatko bol hodzinár, dzesi ve svece sa viučel a doma mal šel'jaké staré hodzinové strojčeki, kolieska, šrobováčiki, také kukátka, abi lepšie vidzel, šeličo* (Rj)

hrobár *m.* človek, ktorý kope hroby: *A kedz boli zimi, aj hrobárovi sa ždi čosi ušlo na zahriacie* (Rj)

husár *m.* ten kto pasie husi: *A bol tu aj obecní husár* (Ja)

irchár *m.* remeselník, ktorý sa zaoberá jemným spracovaním kože: *Irchári, to boli starí remeselníci, to uš čil'eg ňeňi* (Rj)

jáger *m.* zastar. ojed. poľovník: *Bol tu jeden jáger pred vojnu* (Či)

jarmečňík *m.* predavač na jarmoku: *To svet ňevidzel, čo tu bolo jarmečňikvo na rinku na ti víročité sviatki* (Rj)

keľner *m.* čašník: *Fpredu f Kl'aku ňebolo keľnera, to len vzadu sa opsluhovalo* (Rj) **keľnerka** *ž.*: *A mňe sa len ti ženi lúbia, hentá nová keľnerka, vidzel si hu?!* (Rj)

kolár *m.* odborník na výrobu rôznych drevených súčiastok a kolies: *Tušim hentam na Závodzi bol kedisi jeden kolár, ale to bolo dávno* (Rj)

koscel'ník *m.* kto sa stará o poriadok v kostole, príp. pomáha farárovi pri obradoch a výkone niektorých povinností: *To už vedzel koscel'ník, čo treba robic, on*

KOLÁR - Ján Blunár z Rajca

mal téš svoju robotu, povedzme, aj pri omši vibiéral do zvončeka (Rj)

koškár m. expr. remeselník spracúvajúci kožu, garbiar: Garbárov, čo spracúvali kožu, ľudia z dzedzini aj koškármi volali (Rj)

kováč i **kuváč** m. remeselník, ktorý opracúva železo, podkúva kone a vyrába kovové predmety: Tu v Rajci bolo ždi viac kováci (Rj); Za rieku bol jeden kuváč a oproci hňedz vedľa úpusti bol Miškofskí (Rj)

kožušiar i **kožušár** m. remeselník, ktorý šije kožuchy, kožušník: kožušiar (Rj); kožušár (Fa)

kravičkář m. chudobnejší roľník, ktorý orie na kravách: Kedz mali kravki, sami si to orali, to boli ti kravičkári (Đu)

kuchárka ž. odborníčka na varenie a prípravu jedál:

Kuchárki, to bola samostatná kapitoľa na veselí (Rj)

kupec (zried. i **kupecník**) m. obchodník, priekupník: Ja ci to aňi ňeviem tag visvetľic, ja som ňeňi kupec! (Rj); To ja som ňeňi, vieš, kupecník, to ja som ňekupčieval (Rj)

masiar m. človek, ktorý spracúva a predáva mäso: Jedného času tu boli štiria masiari na rinku (Rj)

mľinár m. majiteľ mlyna, odborník na mletie obilia v mlyne: Tu v Rajci boli dva mľinári (Rj) • si jako mľinárova sľiepka (Rj) – veľmi prieberčivý v jedle, zvyknutý mať všetkého dostatok

mňíškar m. človek zaoberajúci sa miškovaním zvierat, miškár: Ra_za čas sa tu objavel mňíškar (Či)

murár m. odborník, ktorý vykonáva rôzne stavebné práce (murovanie, omietanie, obkladanie a pod.): Skodišče bolo dvoľežitě, kerí zme to vedzeli, temu to išlo, ale kedz boli slapši murári, tag musel príz dozor a roskázadz, jako majú s tím pokračovac (Rj)

náturista m. prirodzene nadaný (nevyučení) šikovný človek, samouk: Tu bolo kopu náturistvo (Rj)

obločiar m. odborník na zasklievanie oblokov, sklenár, oknár; predavač tabuľového skla: Ra_za čas aj obločiar chojel po domoch (Či)

paholek m. obyč. slobodný chlap al. mládenec (chlapec), ktorý pomáha na gazdovstve, salaši a pod., sluha na gazdovstve: A Silvester ňejakí tam u ňih ból paholek (Rj)

počtár m. doručovateľ poštových zásielok: Každí počtár si poznal svoj rajón, šeckích poznal po meňe (Rj)

podrichtár m. zástupca richtára: Najprf podrichtárom a potom aj richtárom som bol (Fa)

pokazmajster m. žart. nešikovný človek, babrák: Temu to ňedávaj robic, to je takí pokazmajster (Rj)

poľní prid. v spoj. **poľní hájňik** (Či) – strážca chotárneho poľa

potkováč i **potkuváč** m. odborník na podkúvanie koní; kto podkúva kone: U vojska bol potkováčom, čo koňe potkúval (Rj); Potkuvádz musel o koňoh vedzedz šecker (Rj)

prešivač i **prišivač** m. nov. robotník, ktorý prišiva podrážky k zvršku, resp. ktorý prešiva podrážky papúč a kapcov: prešivač, prišivač (Či)

raupčic m. pytlík: Največieho raupčica spraveli hájňikom (Či)

remeseľník m. kto vykonáva isté remeslo: Tu bolo kopu remeseľňikvoch (Rj)

richtár m. hlavný predstaviteľ obce (v minulosti): Ja uš

ROĽNÍK na rajeckom chotári

čilleg veru ňeviem, gdo bol ftedi richtárom (Rj)

roľník m. kto sa živí obrábaním pôdy a chovom hospodárskych zvierat: Bednárske remeslo prestalo, kedz už ňebolo treba pre roľňikvoch ti nádobi (Rj)

sedlár m. odborník na výrobu sediel a ostatných častí konských postrojov: Jáj, sedlár, to už musel bidz riadni odborníg na šetki ti kožené čiastki, čo išlo na koňa (Rj)

skľenár m. podomový obchodník so sklom: Aj tu skľenár chojel po domoch (Či)

spriažňik m. spoločník pri prácach s ťažným statkom: spriažňik (Či)

šandár m. (v minulosti) príslušník jednotiek vnútornej bezpečnosti, žandár: Prišli šandári z Rajca (Či)

špitálňik m. expr. biedny, chorý, nemajetný človek umiestnený v chudobinci: Boli špitálňici a tím sa noselo (Rj)

štepovač m. nov. robotník spracúvajúci zvršky papúč a kapcov: štepovač (Či)

štrangár m. výrobca povrazov, povrazník: Vraveli, že aj tu boli štrangári, odborníci na to, ale to ja už ňepomatám (Rj)

šuster m. remeselník zaoberajúci sa obuvníctvom, obuvník: Šak tu si mal samého remeseľňika, bednári, šustri, krajčiri (Rj)

tesár m. majster vykonávajúci tesárske remeslo; odborník opracúvajúci drevo napr. na stavebné konštrukcie: Tesári robeli krovi po dzedzinách (Rj)

tovariš m. pomocník majstra (v minulosti): Boli zme vždi traja učňi, no a tovarišvo_vedľa potrebi (Rj); Ja som bol ňie jako učeň, no ale ja som hňedz robel jako tovariš, lebo bol brat pri mňe (Rj)

učeň m. kto sa učí remeslu: Pri tem mal majster aj tovariši, aj učňi (Rj)

valach m. pastier vykonávajúci práce na salaši, pastier oviec: valach (Či)

vartáš m. obecný strážnik: Aj pri ratúze bol jeden vartáš (Rj)

veščica ž. žena, ktorá predpovedá budúcnosť; tajomná žena, striga: veščica (Či)

víprafca m. železničiar poverený vypravovaním vlakov:

Kedz bol víprafcom, chodzel v uňiforme aj kedz ňebol v službe (Rj)

vistrájač *m.* strihač papúč a kapcov: *vistrájač (Či)*

vochter *m.* železničný strážnik: *Jako sa idze na Kľače, kúseg za Rajcom, bola vochterňa a tam bol vochter (Rj)*

zvonár *m.* kto má na starosti zvonenie na kostolných zvonoch; výrobca zvonov: *Starí Tóno bol zvonárom a kedz zemrel, zvoňela jeho žena (Rj)*

žandár (i **šandár**) *m.* 1. príslušník jednotiek vnútornej bezpečnosti (v niektorých štátoch, v minulosti aj u nás): *Kebi náz bolí šandári nachitalí lebo gdo, máme s_teho opl'etački (Rj); Ftedi žandári scíhali, ke_to urobela žena (Rj)* 2. hovor. policajt: *Čiľ sú žandári hentam, jako je meskí úrad, zboku (Rj)*

žebrák *m.* 1. kto sa živí žobraním: *Kedz bolí púce, žebrákvoch sa sem nahrnulo, to sved ňevizel (Ri)* 2. expr. veľmi chudobný človek, chudák, bedár: *Čo mu žena umrela je z_ňeho žebrág, ufúlaní, špinaví chodzí, hrozné čosi! (Rj)* 3. expr. mrzák, kalika, chorľavý človek: *Bolo modz žebrákvoch, bez ruki, bez nohi, aj takích, čo len margírovalí (Rj); Ruku mu v baňi othlo, žebrág z_ňeho ostal (Rj)* 4. pejor. nadávka obyč. chudobnému človeku: *Čo sa sem pchá, žebrág akísi, ňevie dze je jeho miesto?! (Rj)*

VALACH pasie stádo oviec po rajeckom okolí

ŽELEZNIČIAR František Boronkay, vlakvedúci prvého vypraveného vlaku na trati Rajec - Žilina dňa 10. októbra 1899

železničiar *m.* pracovník železníc: *Krajčíri pre železničiarvoh obleki šíjali, uňiformi (Rj)*

živnosník *m.* kto vykonáva nejakú zárobkovú činnosť (obyč. remeselnícku al. obchodnú) ako živnosť: *Ftedi to bolo vadz živnosňíg, ako štátni zamestnaňec, to malo takú šaržu! (Rj); A tí jeho známi, čo bývalí na duhém radze, to bolí živnosníci (Rj)*

KRÁTKA SPOMIENKA NA POVOZNÍCTVO A FURMANSTVO (výber zo zápisu nárečového rozprávania)

Rozprávač: V. Šimko (v čase záznamu 84-ročný; zaznamenané v decembri 1990)

Bolí riadne zimiská, sňahu bolo šaje. F_Komatnéj bolo meter sňahu. Aj na saňoh zme chodzievalí. Jako? No_ra_začala zima, uš to začalo takto naholo, ako je teras, sňahu niž ňebolo. Mrzlo a tam sa to volalo Na_vimosceňí, potial' zme cahali s_tí_hvor drevo a tam zme nakladali. Lebo tam to viazlo. Tam bolo vimoscené po lúke. Po tej lúke bi sa to bolo šetko rostrepalo. A mi zme z_hentím Slávech Dzurom, zme... Pekara Dzuro... to bol takí dobrí človek, chudáčisko. Ke_mu dal ocedz ráno peť korún, lebo dzesac korún, to mal na celú ňedzeľu! (Smiech) Išli zme, afe uš ta_mali... Kím som ja jedno, druhé drevo pociahnul, uš tam bolo kopu navláčeného dreva. Čo som sa ňemohel

k_temu mojemu dostadz. Mislím si... Oňi to zrúbali, prišli Rumuňi, zrúbali drevo. Prišli Rumuňi. Nuš_ke_ca temu venovali, viznali?! Zal si pilu a sipák a čosi zebraľ, a sekeru, a išiel, no. Potom sa to aspom rok, najmeňiej rok – dva sušelo. Ešče mu aj končiar ňechal, abi to lepšie s_teho dreva vicahovalo tú vodu a... Ostatňie olúpelí šetko ti kvóri. To šetko poukladali taktog na metre, to ponasekovalí taktok, a na metrové dĺški. A taktok to poopierali ti kvóri svrčinové, načo im to bolo, ja ňeviem. Hadám na virábaňie tých koží. Mi zme to do Rajca vozeli. Také už_usušené.

PRÁCA V TEXTILNEJ FABRIKE

(výber zo zápisu nárečového rozprávania)

Rozprávačka: P. Jelšová

(v čase záznamu 76-ročná; zaznamenané v marci 1986)

To bolo ešte pred vojnou, riaditeľom bôl Valenčík. Pravda, šeljako bolo. Mala som šesnáz rokóf, uš som skončela ľudovú, potom som chodzela na meščianku. Ná potom som išla do téj Sloveni. Zme tam višivalí ti kusí, šeljako to bolo ftedí, právda, aj téj roboti, kol'kokrát ňebolo. Kol'korázi sa, pravda, octavela. Zme potom vipomáhali Žilíne jako višívački. Kol'korázi sa aňi ňekúrelo. Ftedi zme

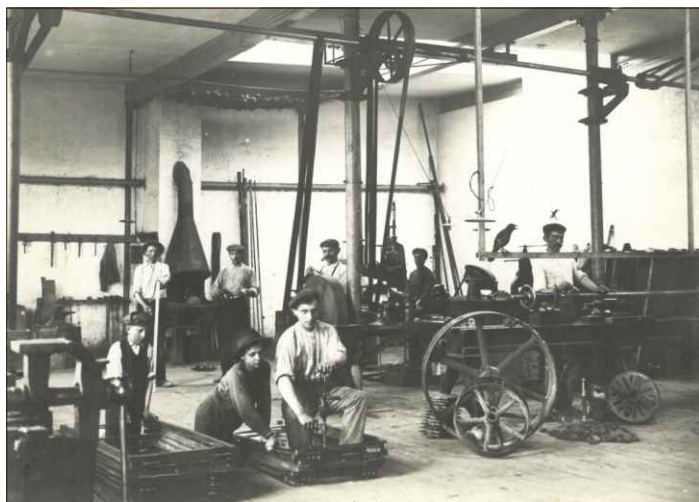
STAVBA RAJECKEJ SÚKENKY V ROKU 1910

robeli, mislíim, od ósmej, lebo ot pól ósmej vo višivárni. Bola višiváreň, bola tkáčova, prípravňa, šecko. Ťeta robela teš tam v_ňiej. Hadam okolo tristo zamestnaních tam bolo.

To potom za tohoto režimu, to potom zbúralí. Vieťe, to sa tím súkromňikom bralo, pravda, kím bolo čo. To na námescí, pravda, prišli šeljajákí. Rínek sa to volalo, dláždzené to bolo takími veľkími kameňoma plochími a tam bývalí ti jarmeki. Prišli otšeljíkál. Bednári mali putňe, žberíki, teraz to volajú sa vaňički, ftedi sa to volalo vandlíčki. To bolo drevené, pravda.

Ja som trináz rokov bývala ve Višňovém. Lebo som sa vidala do Višňového. Jeho mama ovdovela, keď moj muž mal d'ved' mesiací, ona ovdovela. A potom_u dal štád učidz za pórodnú asistentku do Užhorodu. Ná ke_ca viučela, potom hu uš štát pridzelel tam do Višňového, lebo boľi tam ti pórodné ba... Volali to babicuľe. Svokru tam dali.

Jój, šeljicho sa pomeňelo. Ftedi bôl človeg otkázani na tú panskú svévoľu. Ve_teraz Rajec je uš strašne veľkí. Teraz je už kelké ulice... Na Černú, tá ulica, potom Duhí rať, tam g_ústavu, to šecko pribudlo. Noví Rajec čo je, pravda, aš po benzínu. Kostolná ulica bola, Závodzie, jedno, druhé. Horné je tam od mesta, no, ot Pribiša nahor a bolo zase Dolňie Závodzie. Tá ulica, pravda, tam ot socialneho domu, to šecko na Durčinu jako sa ide. Potom ešte tam daljej, to strašne mnoho domof pribudlo tu.

RAJECKÁ SÚKENNÁ TOVÁREŇ V ROKU 1914
ZÁMOČNÍCKA DIELŇA – „ŠLESAREŇ“

RAJECKÁ SÚKENNÁ TOVÁREŇ V ROKU 1915
ODDELENIE MYKÁRNE – „ŠTRUBLA“

RAJECKÁ SÚKENNÁ TOVÁREŇ V ROKU 1921
„VLKÁREŇ“

PaedDr. Miloslav SMATANA, Csc.,
absolvent Pedagogickej fakulty v Nitre,
pracuje v Jazykovednom ústave SAV v Bratislave
10x snímka: zbierka Mestského múzea v Rajci

SPRAVODAJCA MESTSKÉHO MÚZEA RAJEC:

BIBLIOGRAFIA 2002-2022

Uvedený je autor, rok vydania, názov príspevku, strany textu v čísle Spravodajcu.

V druhej časti sú uvedené obrázky (fotografie) s názvom, rokom vydania a stranou v čísle.

- AKAY K. 2018: *Chvála rajeckému pivu (rok 1800)*. 16.
- BELLANOVÁ S. 2003: *Skameneliny – svedkovia minulosti zeme*. 14-15.
- BITUŠÍK P. 2003: *Korýtko riečne v Rajeckej doline predsa žije...* 13-14.
- BLAŽEK R. 2012: *Červená koža rajčovina*. 6-7.
- BLAŽEK R. 2012: *Nenápadný hmyz Rajeckej doliny 1*. 2-3.
- BLAŽEK R. 2013: *Nenápadný hmyz Rajeckej doliny 2* 15-16.
- BLAŽEK R. 2014: *Nenápadný hmyz Rajeckej doliny 3*. 6-8.
- BLAŽEK R. 2016: *Nenápadný hmyz Rajeckej doliny 4*. 7-10.
- BLAŽEK R. 2017: *Nenápadný hmyz Rajeckej doliny 5*. 10-12.
- BLAŽEK R. 2020: *Nenápadný hmyz Rajeckej doliny 6*. 4-5.
- BREŽANIOVÁ J. 2009: *Jozef Matušik – rajecký rezbár*. 8-9.
- BREŽANIOVÁ J. 2010: *Vzbura pri Kragujevaci*. 8-10.
- BUČEK F. 2002: *Obchod...* 9.
- GÁTA O. 2019: *Rajecké súdnictvo*. 7.
- HLŔŠKA L. 2007: *Drobné cicavce Šujského rašeliniska*. 11-14.
- HORNÁK M., ZACHAR J. 2016: *Krátke správy z novších archeologických výskumov v Rajci v rokoch 2015 a 2016*. 2-4.
- HORNÍKOVÁ D., ŠČASNÁ Z. 2019: *Rajecký mestský pivovar*. 2-6.
- HULJAK K. 2002: *Z klenotnice flóry Rajeckej doliny*. 12.
- HULJAK K. 2003: *Z klenotnice flóry Rajeckej doliny*. 4-5.
- JASENOVEC J. 2021: *Minulosť a súčasnosť rajeckého piva*. 14-16.
- KOLEDOVÁ D. 2015: *Stopy drotárov v Rajci*. 8-9.
- KRAJČOVIČOVÁ K., BLAŽEK R. 2016: *Šťúriky Rajeckej doliny a vybraných lokalít*. 15-16.
- KŘÍŽ K. 2004: *Babôčkové motýle Rajeckej doliny*. 8-9.
- KŘÍŽ K. 2012: *Bibliografia dipterologickej literatúry z územia Rajeckej doliny*. 14.
- KŘÍŽ K. 2013: *Bibliografia koleopterologickej literatúry z územia Rajeckej kotliny*. 14.
- KŘÍŽ K. 2012: *Dva nové druhy perlovcov (Nymphalidae. Brenthis) pre Rajeckú dolinu*. 14.
- KŘÍŽ K. 2008: *Hájovníkovité motýle Rajeckej doliny*. 11.
- KŘÍŽ K. 2010: *História výskumu fauny motýľov Rajeckej doliny – II. časť*. 7.
- KŘÍŽ K. 2013: *História výskumu fauny motýľov Rajeckej kotliny – III. časť*. 13.
- KŘÍŽ K. 2011: *Chochlatkovité motýle Rajeckej doliny*. 15.
- KŘÍŽ K. 2007: *Lišajovité motýle Rajeckej doliny*. 15-16.
- KŘÍŽ K. 2002: *Mlynárikovité motýle Rajeckej doliny*. 14-15.
- KŘÍŽ K. 2004: *Očkáňovité motýle Rajeckej doliny*. 9.
- KŘÍŽ K. 2008: *Ohniváčikovité motýle Rajeckej doliny*. 11.
- KŘÍŽ K. 2007: *Okáňovité motýle Rajeckej doliny*. 15.
- KŘÍŽ K. 2003: *Súmračníkovité motýle Rajeckej doliny*. 10.
- KŘÍŽ K. 2002: *Vidlochvostovité motýle Rajeckej doliny*. 13-14.
- KŘÍŽ K. 2009: *Vretienkovité motýle (Zygaenidae Leách, 1819) Rajeckej doliny*. 15.
- KYSELOVÁ K. 2002: *Výskyt vydry riečnej v povodí rieky Rajčianky*. 10-11.
- LABUDÍKOVÁ I., STANKOVÁ E. 2010: *Monitoring netopierov v podkroviach sakrálnych objektov dekanátu Rajec*. 14-15.
- MAJERČIKOVÁ D. 2002: *Múzeum po 10 rokoch*. 3.
- MAJERČIKOVÁ D. 2015: *Zemania v mestečku Rajec*. 2-5.
- MARCINOVÁ J., JASENOVEC J. 2022: *Trojichý stĺp v Rajci v historicko-etnologickom kontexte*. 5-7.
- MIHALEC P. 2002: *Motýle doliny Vojtová*. 15-17.
- MIHALEC P. 2003: *Motýle Suchej doliny*. 11-12.
- OBSAH SMM RAJEC 1993-2001**
2002: *Bibliografia 1993-2001*. 17-18.
- ORAVEC P. 2014: *Reštaurovanie historickej mapy mesta Rajec z roku 1847*. 2-3.
- PAULÍNYOVÁ J. 2004: *Alexander Matušik*. 11-12.
- POLÁČIK Š. 2007: *Rajec: Obyvateľstvo a jeho religiózna orientácia*. 3-4.
- RYBÁR J. 2011: *Dvojkridlovce (Diptera) Rajeckej doliny*. 12-14.
- RYBÁRIKOVÁ R. 2004: *Možno 350 miliónov rokov vtesnať do jedného dňa?* 6-8.
- RYBÁROVÁ A. 2020: *Andrej Pauliny – veľký muž z malého mesta*. 14-16.
- SLÚKA M. 2018: *Rajecký kostol – pamätník dávnych časov*. 12-15.
- SLÚKA M. 2011: *Reštaurátorský výskum kostola sv. Ladislava v Rajci*. 3-4.
- SLÚKA M. 2013: *Rímskokatolícky kostol sv. Ladislava v Rajci (reštaurátorský výskum v rokoch 2009 – 2013)*. 2-10.
- SMATANA M. 2018: *Čo ukrýva kniha Z vršku do doliny?* 1.
- SMATANA M. 2007: *Čriepky z kroniky Rajca – 1. časť*. 5-6.
- SMATANA M. 2008: *Čriepky z kroniky Rajca – 2. časť*. 3-4.
- SMATANA M. 2009: *Čriepky z kroniky Rajca – 3. časť*. 3-4.
- SMATANA M. 2010: *Čriepky z kroniky Rajca – 4. časť*. 4-6.
- SMATANA M. 2011: *Čriepky z kroniky Rajca – 5. časť*. 5-6.
- SMATANA M. 2012: *Čriepky z kroniky Rajca – 6. časť*. 4-5.
- SMATANA M. 2013: *Čriepky z kroniky Rajca – 7. časť*. 11-12.
- SMATANA M. 2014: *Čriepky z kroniky Rajca – 8. časť*. 4-6.
- SMATANA M. 2015: *Čriepky z kroniky Rajca – 9. časť*. 6-8.
- SMATANA M. 2016: *Čriepky z kroniky Rajca – 10. časť*. 5-7.
- SMATANA M. 2017: *Čriepky z kroniky Rajca – 11. časť*. 7-9.
- SMATANA M. 2018: *Čriepky z kroniky Rajca – 12. časť*. 4-5.
- SMATANA M. 2019: *Čriepky z kroniky Rajca – 13. časť*. 8-9.
- SMATANA M. 2020: *Čriepky z kroniky Rajca – 14. časť*. 2-3.
- SMATANA M. 2021: *Čriepky z kroniky Rajca – 15. časť*. 6-9.
- SMATANA M. 2022: *Čriepky z kroniky*

- Rajca – 16. časť. 10-11.
- SMATANA M. 2017: *František Kalesný a jeho výskum v Rajeckej doline*. 6-7.
- SMATANA M. 2020: *Kniha nielen o tradičnom odievaní*. 10-13.
- SMATANA M. 2007: *Rajecký nárečový slovník – 1. výber: písmená A – E*. 6-11.
- SMATANA M. 2008: *Rajecký nárečový slovník – 2. výber: písmená F – J*. 6-10.
- SMATANA M. 2009: *Rajecký nárečový slovník – 3. výber: písmená K – Ľ*. 9-13.
- SMATANA M. 2010: *Rajecký nárečový slovník – 4. výber: písmená M – O*. 11-14.
- SMATANA M. 2011: *Rajecký nárečový slovník – 5. výber: písmená P – R*. 7-11.
- SMATANA M. 2012: *Rajecký nárečový slovník – 6. výber: písmená S – Š*. 8-13.
- SMATANA M. 2014: *Rajecký nárečový slovník – 7. výber: písmená T – U*. 9-12.
- SMATANA M. 2015: *Rajecký nárečový slovník – 8. výber: písmeno V*. 10-13.
- SMATANA M. 2016: *Rajecký nárečový slovník – 9. výber: písmeno Z*. 11-14.
- SMATANA M. 2017: *Rajecký nárečový slovník – 10. výber: písmeno Ž*. 13-15.
- SMATANA M. 2018: *Rajecký nárečový slovník – 11. výber: nárečové slová z okolia Rajca ako súčasť severotrenčianskej lexiky v Slovníku slovenských nárečí*. 6-9.
- SMATANA M. 2019: *Rajecký nárečový slovník – 12. výber: lexika súvisiaca s varením a prípravou jedla v rajeckom nárečí (1. časť: písmená A – M)*. 10-13.
- SMATANA M. 2020: *Rajecký nárečový slovník – 13. výber: lexika súvisiaca s varením a jeho prípravou v rajeckom nárečí (2. časť: písmená N – Ž)*. 6-9.
- SMATANA M. 2021: *Rajecký nárečový slovník – 14. výber: lexika súvisiaca s tradičným odievaním, obutím a niektorými pracovnými postupmi pri ich výrobe v rajeckom nárečí (1. časť: písmená A – M)*. 10-13.
- SMATANA M. 2022: *Rajecký nárečový slovník – 15. výber: lexika súvisiaca s tradičným odievaním, obutím a niektorými pracovnými postupmi pri ich výrobe v rajeckom nárečí*. (2. časť: písmená N – Ž). 12-16.
- SMATANA M. 2022: *Rajecký rodák Ján Machalický*. 9.
- SMATANA M. 2003: *Tajomstvo, ktoré prežilo tisícročie*. 3-4.
- SMATANA M. 2002: *Z histórie výskumu rajeckého nárečia (10. – Remeslá a ich odraz v rajeckom nárečí)*. 4-8.
- SMATANA M. 2003: *Z mikrotoponymie Rajca a rajeckého chotára*. 5-10.
- SMATANA M. 2004: *Zanikne rajecké nárečie?* 12-15.
- SMATANA M. 2004: *Zanikne rajecké nárečie?* 3-5.
- SMATANA M., JASENOVEC J. 2022: *Kniha o Vladimírovi Kompánkovi*. 8.
- STANKOVÁ E. 2004: *Bocian biely v Rajci*. 10-11.
- STANKOVÁ E. 2017: *Úrodný život Romualda Zaymusa*. 2-5.
- STANKOVÁ E. 2009: *Zimné sčítanie vodného vtáctva na Rajčanke*. 13-14.
- ŠČASNÁ Z. 2018: *Mestské múzeum máme v Rajci už 25 rokov*. 3.
- ŠČASNÁ Z. 2021: *Prvá autobusová doprava Rajec-Čičmany a hostinec Rudolfa Lamoša*. 3-5.
- ŠČASNÁ Z. 2019: *Prvá slovenská kuchárka*. 14-16.
- ŠČASNÁ Z. 2009: *Rajec nezabúda na významných rodákov*. 5-7.
- ŠČASNÁ Z. 2015: *Rajecká knižnica oslávila 90. výročie*. 13-14.
- ŠČASNÁ Z. 2018: *Výskum mestského múzea odhalil niekoľko zaujímavostí*. 9-10.
- ŠUMAJ M. 2022: *Reštaurovanie Trojičného stĺpu v Rajci*. 2-4.
- VANOVČANOVÁ S. 2010: *Juraj Slota v Slovenských dejinách – životopis*. 3-4.
- VANOVČANOVÁ S. 2008: *Vznik a vývoj remesiel na Slovensku*. 4-5.
- VESELÝ J., BIELESCH M., STANKOVÁ E. 2014: *Pohánkovec – ohrozenie pre biotopy Rajeckej doliny*. 13-15.
- Časť expozície Mestského múzea v Rajci venovaná remeslám. 2003, 2.
- Detská sociálno-zdravotná stanica a ochrana matiek v Rajci v radnici na námestí. 2017, 16.
- Dózy lekárenske drevené a porcelánové s vrchnákmi. Pochádzajú z I. polovice 20. storočia. 2004, 1.
- Fotografie z depozitu Mestského múzea v Rajci. 2007, 2.
- Juraj Slota. 2020, 2.
- Kostol sv. Ladislava v Rajci. 2011, 1-2, 16.
- Kováč. Jarmok v Rajci. 2008, 1-2.
- Kultúrny život 20. storočia v Rajci, ochotnícke divadlo, dožinkové slávnosti. 2012, 15-16.
- Mestská krčma v niekdajšom mestskom pivovare. 2019, 1.
- Mestské múzeum oslavuje 25 rokov. 2018, 1-2.
- Mestské múzeum v Rajci. 2007, 1.
- Mestské múzeum v Rajci. Kresba. 2010, 1.
- Nástroje potrebné na výrobu topánok a čižiem. 2012, 1.
- Nepokoje na námestí počas krízy na konci 20-tych rokov 20. storočia. 2020, 1.
- Papierové bankovky v hodnote 50 a 100 korún československých z obdobia rokov 1919 – 1944. 2004, 2.
- Počas II. svetovej vojny bol Rajec bombardovaný. 2009, 16.
- Pozostatok prvej židovskej synagógy v Rajci. 2015, 1.
- Príloha k článku: Obchod... na s. 9. 2002, 2, 19-20.
- Príloha k článku: Výskyt vydry riečnej... na s. 10. 2002, 1.
- Prvá dochovaná zmienka o pokuse založenia knižnice v Rajci. 2015, 15-16.
- Rajec. Drevorezba. 2014, 1.
- Rajec na začiatku 20. storočia. 2022, 1.
- Rajec v dobách minulých. Rajecká súkenka. 2008, 12.
- Rajec. Zo zbierky Mestského múzea v Rajci. 2020, 16.
- Rajecká textilná tovareň na súkno, úč. spol. 2003, 16.
- Rajecké pivo. 2021, 1.
- Rajeckí rodáci. 2009, 1.
- Rajecký kostol (na prelome 19. a 20. stor.). 2013, 1.
- Rajecký rínek. 2016, 1.
- Rajecký výkladný jarmok (r. 1946). 2017, 1.
- Rínok v Rajci v 1. polovici 20. storočia. 2009, 2.
- Už neexistujúca časť „dlhého radu“. Výstavba kanalizácie a vodovodu v Rajci. 2014, 15-16.
- Vodiči autobusu. 2021, 2.
- Vyrezávaný príborník (súčasť meštianskej izby v MM). 2003, 1.
- Zástava remeselníckeho spolku z roku 1925. 2004, 16.

Spracoval: Radomír **BLAŽEK**